

JULKISUUS

- Perusasioita viranomaisen asiakirjojen sekä aluevaltuuston ja toimielinten toiminnan julkisuudesta

Sisältö 25.9.2023

**Julkisuuden
tarkoitus ja tavoite**

**Julkisuus
viranomaisten
asiakirjoissa**

**Aluevaltuuston ja
toimielinten
toiminnan julkisuus**

Toimintaympäristö

Keskeistä sääntelyä

Maakunta- ja hyvinvointialuejako

- Laki hyvinvointialueesta (611/2021)
- Hyvinvointialue- ja maakuntajakolaki (614/2021)

Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestäminen

- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021)
- Laki pelastustoimen järjestämisestä (613/2021)

Voimaantulo ja toimeenpano

- Laki sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaantuloa (616/2021)

Rahoitus

- Laki hyvinvointialueiden rahoituksesta (617/2021)
- Laki tuloverolain muuttamisesta (619/2021)

Muuta

- Hallintolaki 434/2003
- Julkisuuslaki 621/1999

(Keski-Suomen) hyvinvointialueen hallintosäätö

Laki hyvinvointialueista

1 § Lain tarkoitus

- on luoda edellytykset itsehallinnolle kuntia suuremmalla hallintoalueella (hyvinvointialue) sekä asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteuttamiselle hyvinvointialueen toiminnassa. Lain tarkoituksena on myös edistää hyvinvointialueen toiminnan suunnitelmallisuutta ja taloudellista kestävyyttä sekä luoda hyvinvointialueelle edellytykset tukea asukkaidensa hyvinvointia.

6 §, 1 mom. Hyvinvointialueen tehtävät

- Hyvinvointialue järjestää sille lailla säädetyt tehtävät. Hyvinvointialue voi lisäksi alueellaan ottaa hoitaakseen sen lakisääteisiä tehtäviä tukevia tehtäviä. Hyvinvointialueen itselleen ottama tehtävä hoitaminen ei saa laajuudeltaan olla sellainen, että se vaarantaa hyvinvointialueen lakisääteisten tehtävien hoitamisen.

2 § Hyvinvointialueen asema

Hyvinvointialue on julkisoikeudellinen yhteisö, jolla on alueellaan itsehallinto siten kuin siitä hyvinvointialuelaisissa säädetään.

Julkisuuden tarkoitus ja tavoite

Julkisuus

Oikeudellinen määrittely

- Perustuslaki (PL) ja Euroopan ihmisoikeussopimus (EIS)
 - Sananvapaus (PL 12.1 §), asiakirjat + tallenteet/julkisuus (PL 12.2 §)
 - Hyvä hallinto, käsittelyn julkisuus ja oikeudenmukainen oikeudenkäynti (PL 21 §)
 - Yksityiselämän suoja (PL 10 §, EIS 8 art), omaisuuden suoja (PL 15 §), elinkeinonvapaus (PL 18 §)
- Julkisuuslainsäädäntö
 - Huom. Erityissäännökset salassapidosta laissa tai EU-lainsäädännössä
- Henkilötietolainsäädäntö ja tietosuojat
 - EU:n yleinen tietosuojasetus
 - Tietosuojalaki, laki yksityisyyden suojasta työelämässä jne.
- KHO:n oikeuskäytäntö

Soveltamisala

■ Viranomaistoiminta

- Julkisuuslain tarkoittaman julkisuuden kohteena viranomaiset (JulkL 4.1 §)
- Ymmärrettynä laajasti, sovelletaan myös ulkoistettuihin tehtäviin
- Koskee hyvinvointialueita

■ Asiakirjat ja tallenteet

- Asiakirjakäsité ymmärrettynä laajasti

■ Tiedot

- Asiakirjoissa, tietojärjestelmissä jne. olevat tiedot
- Arvioidaan erityisesti osajulkisuuden kohdalta

JulkL:n tarkoitus

- tiedonsaantioikeuksien ja viranomaisten velvollisuuksien tarkoituksena (JulkL 3 §)
 - toteuttaa avoimuutta viranomaisten toiminnassa sekä
 - antaa yksilöille ja yhteisöille mahdollisuus valvoa julkisen vallan ja julkisten varojen käyttöä,
 - muodostaa vapaasti mielipiteensä sekä
 - vaikuttaa julkisen vallan käyttöön ja valvoa oikeuksiaan ja etujaan.

Avoimuus

Julkisen vallan ja
varojen käytön
valvonta

Mielipiteen
muodostamisen
mahdollisuus ja
vapaus

Julkisen vallan
käyttöön
vaikuttaminen ja
edunvalvonta

- Tulee ottaa huomioon myös, kun tietojen saantia rajoitetaan (JulkL 17 §)
- Julkisuuslaissa säädettyjen tiedonsaantioikeuksien ja viranomaisten velvollisuuksien tarkoituksena on toteuttaa avoimuutta ja hyvää tiedonhallintatapaa viranomaistoiminnassa

Julkisuus viranomaisten asiakirjoissa

Julkisuusperiaate

- JulkL 1 §
 - ”Viranomaisten asiakirjat ovat julkisia, jollei tässä tai muussa laissa erikseen toisin säädetä.”

Asiakirjajulkisuus

- PL 12.2 §: Viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu.
- Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta.
- Esim. viranomaisen asiakirjat pääsääntöisesti julkisia.

Käsittelyjulkisuus

- PL 21.2 §: Käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.
- Esim. aluevaltuuston kokous vrt. virkamiesten työ, osa toimielinten päätöksentekoa, osa toteutuu kirjallisten päätösten eli asiakirjajulkisuuden kautta

Julkisuusolettama

- Viranomaisen asiakirja on julkinen, jos se ei ole salassapidettävä
- Viranomaisen, virkamies -> julkinen toiminta, arvioitavuus
- Julkisuuden rajoittamiseksi erityinen peruste
- JulkL 10 §: jos osa asiakirjasta on salassapidettävä, tieto on annettava asiakirjan julkisesta osasta

Julkisuusperiaatetta sovelletaan viranomaisella olevaan tietoon, joka on tallennettu.

- Oikeus saada tietoa on perusoikeus
- Viranomaisella velvollisuus toteuttaa vastaava tiedonsaantioikeus
- Julkisuuslailla säännellään julkisuuden laajuutta, rajoituksia ja tiedon luovuttamista

Viranomaisen asiakirja (Julkl 5 §)

Asiakirja

- Kirjallinen esitys
- Sähköinen tallenne, tiedosto
- Tietojärjestelmä, henkilörekisteri

Viranomaisen asiakirja

- Viranomaisen hallussa viranomaistehtävien hoitamista varten tai asian (hallinnollista) käsittelyä varten
- Viranomaisen toimeksiannosta tehdyt asiakirjat
- Ei-asiakirjoja: sisäisen työskentelyn asiakirjat, yksityiset viestit, sisäiseen käyttöön hankitut asiakirjat, yksityisen toimeksiannosta laadittu asiakirja

Julkisuus asian eri vaiheissa

- Valmisteluvaiheessa viranomaisen voi harkita julkisuutta (Julkl 9.2 §)
 - Julkisuusmyönteinen tulkinta (Julkl 17 ja 3 §)
- Viranomaisen laatiman asiakirjan tullessa valmiiksi, se tulee viimeistään julkiseksi
- Viranomaiselle saapuessa saapumishetkellä
 - Ellei salassapidettävä tieto
- PS: Asianosaisella oikeus saada tieto myös ei-julkisesta asiakirjasta (Julkl 11 §)
- Ks. Julkl 6-7 §:t (tiettyinä ajankohtana avattavat asiantuntijalausunnot, julkisia hankintoja koskevat asiat)

Tiedonsaantioikeuksien huomioon ottaminen

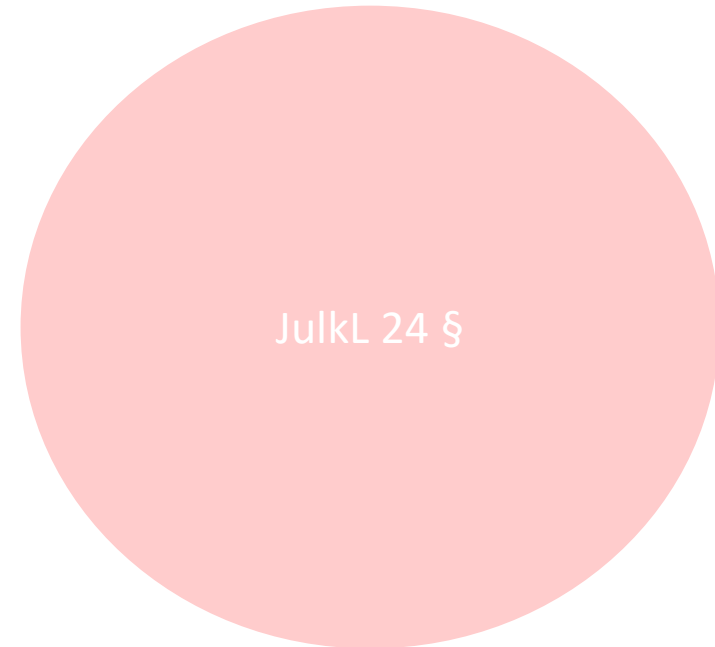
- JulkL 17 §, tietojen saamista viranomaisen toiminnasta ei lain 1 ja 3 § huomioon ottaen rajoiteta ilman asiallista ja laissa säädettyä perustetta eikä enempää kuin suojattavan edun vuoksi on tarpeellista ja että tiedon pyytäjiä kohdellaan tasapuolisesti.

Julkisuuden rajoittaminen

- Perustuu lakiin, jossa rajoituksesta säädetään erikseen
- Syynä
 - Perusoikeuden suojaaminen, EU-lainsäädännön velvoite, muu painava peruste
 - Esim. yksityiselämän suojaaminen (PL 10 §); potilastiedot, elinkeinonvapaus (PL 18.1 §) liikesalaisuudet

Salassapitoperusteet

- JulkL 24 §:
 - Säädetään ehdottomasta salassapidosta
 - Salassapito-olettamaan perustuva salassapito
 - Julkisuusolettamaan perustuva
 - Yksittäisen tapauksen oikeudellinen arviointi
- JulkL 24.2 §:
 - Tietojensaantioikeuden huomioon ottaminen

- Salassapidosta päättää viranomainen (mm. JulkL 14 §)
 - Asiakirjan lähettäjä ei voi päättää salassapidosta
 - Asian ratkaiseminen, esimerkiksi liialliseen työmäärään ei voi sinänsä vedota
 - EOA:n ratkaisu 5.12.2016
- Hallintosäännössä mahdollisuus olla määräyksiä esim. aluevaltuuston asiakirjojen antamisesta

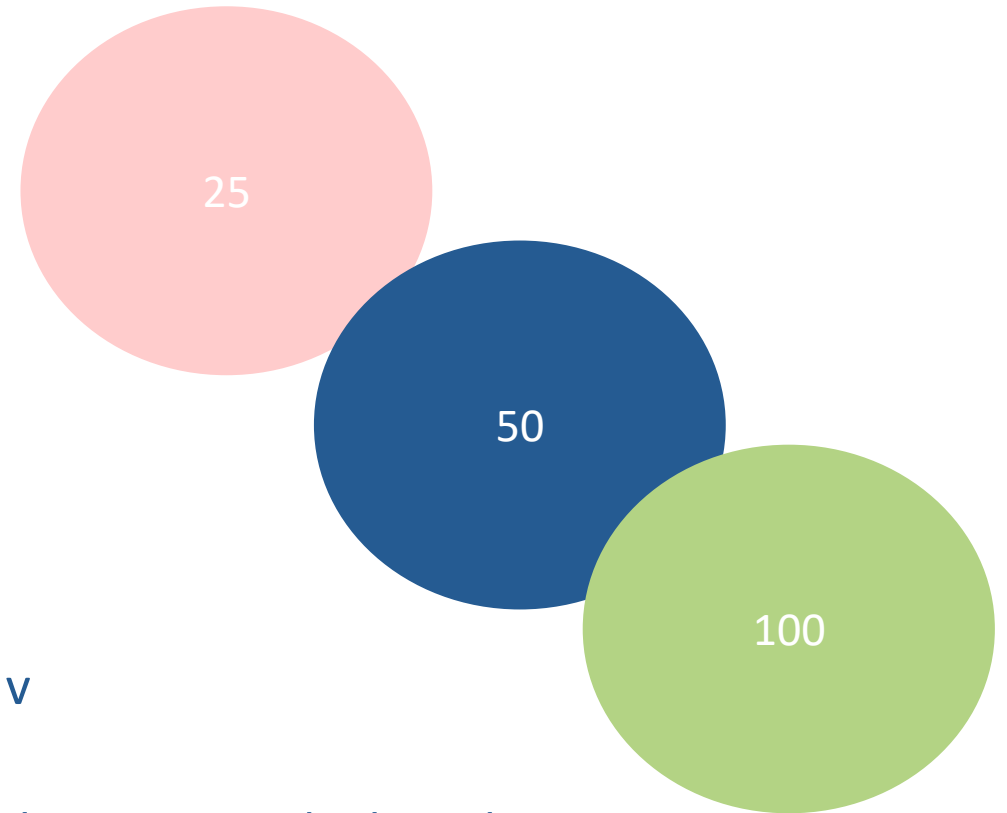
Salassapidon toteuttaminen

- Viranomaisen varmistettava toiminnassaan
 - Salassapitomerkintä (25 §), mikäli asiakirja annetaan asianosaiselle, voidaan tehdä esim. jo asiakirjan saapuessa
 - Salassapitositoumukset tai -sopimukset
 - Liittyen sopimustilanteeseen tai palvelu- tai koulutussuhteeseen
 - Määräytyy kuitenkin lain mukaan
 - Tietoturvallisuusluokitus (JulkL 25.3 §)
 - Asiakirjan säilyttämiselle ja suojaamiselle tarpeellinen tieto

- JulkL 23 § 1 mom, vaitiolovelvollisuus
 - Koskee sekä virkamiehiä, muita viranomaisen palveluksessa olevia sekä luottamustehtävää hoitavia
 - Kielto koskee asiakirjan salassa pidettävän sisällön paljastamista tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä, eikä muutakaan viranomaisessa toimiessaan tietoonsa saamaa seikkaa, josta lailla on säädetty vaitiolovelvollisuus.
 - Vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluvaa tietoa ei saa paljastaa senkään jälkeen, kun toiminta viranomaisessa tai tehtävän hoitaminen viranomaisen lukuun on päättynyt.
- JulkL 23 § 3 mom, hyväksikäyttökielto
 - henkilö ei saa käyttää salassa pidettäviä tietoja omaksi taikka toisen hyödyksi tai toisen vahingoksi
 - Asianosainen, hänen edustajansa tai avustajansa saa kuitenkin käyttää muita kuin asianosaista itseään koskevia tietoja, kun kysymys on sen oikeuden, edun tai velvollisuuden hoitamista koskevasta asiasta, johon asianosaisen tiedonsaantioikeus on perustunut.

Salassapidon päättyminen

- Yleinen salassapitoaika 25 v (JulkL 31 §)
 - Viranomaisen asiakirjan päivämäärästä
 - Yksityisen antaman asiakirjan saapumishetkestä viranomaiselle
- Yksityiselämän suojaamiseksi salassapidettävä tieto 50 v
 - Asianomaisen kuolemasta tai jos tätä tietoa ei ole, 100 v
- Vaitiolovelvollisuus määräytyy samoilla perusteilla ja jatkuu myös palvelussuhteen päättymisen jälkeen

Aluevaltuuston ja toimielinten toiminnan julkisuus

Kokousten julkisuus (Laki hyvinvointialueesta 106 §)

- Aluevaltuuston kokoukset lähtökohtaisesti julkisia
 - jos kokouksessa ei käsitellä sellaista asiaa tai asiakirjaa, joka on lailla säädetty salassa pidettäväksi tai jollei aluevaltuusto muuten painavan syyn vuoksi jossakin asiassa toisin päättä.
 - Aluevaltuuston suljetussa kokouksessa esitetyt ja siinä käydyistä keskustelusta laaditut asiakirjat ovat salassa pidettäviä, jos niin laissa säädetään.

Kokouksessa
käsiteltävään asiaan
voi liittyä julkisia
sekä salassa
pidettäviä
asiakirjoja

- Muun toimielimen kuin aluevaltuuston kokoukset ovat julkisia vain, jos toimielin niin päättää eikä kokouksessa käsitellä asiaa tai asiakirjaa, joka on lailla säädetty salassa pidettäväksi.
- Yleisöllä on oltava mahdollisuus seurata toimielimen julkista kokousta myös siltä osin kuin kokoukseen osallistutaan sähköisesti.

Luottamushenkilön tietojensaantioikeus (Laki hyvinvointialueesta 88 §)

- Luottamushenkilöllä on oikeus saada hyvinvointialueen viranomaisilta tietoja, joita hän toimessaan pitää tarpeellisina ja jotka viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 6 ja 7 §:n mukaan eivät ole vielä julkisia, jollei salassapitoa koskevista säännöksistä muuta johdu.
- Luottamushenkilöllä on oikeus saada hyvinvointialueen konsernijohtoilta konsernijohdon hallussa olevia hyvinvointialueen tytäryhteisöjen toimintaa koskevia tietoja, jollei salassapitoa koskevista säännöksistä muuta johdu.

Lopuksi

MUISTA AINAKIN

Julkisuusperiaate

Oma rooli kokonaisuudessa: Virkamiehenä tai luottamushenkilönä, Toimielin/toimielimet, jossa jäsenenä/varajäsenenä

Kysy tarvittaessa

Kiitos

www.hyvaks.fi
#hyvaks #hyväarkikaikille